

Пей Ян

аспірантка,

кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,

м. Ніжин, Україна

super.hl@ukr.net

ВПЛИВ ІДЕЙ ПРОСВІТНИЦТВА НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються питання формування ціннісного ставлення до здоров'я обдарованих вихованців закладів позашкільної освіти. Охарактеризовано основні філософсько-педагогічні підходи діячів епохи Просвітництва до формування ставлення до здоров'я як важливої життєвої цінності. Висвітлено роль позашкільної освіти у розвитку ціннісних орієнтацій одарованих вихованців у контексті їх соціокультурного розвитку

Ключові слова: ціннісні орієнтири особистості, ціннісне ставлення до власного здоров'я, заклад позашкільної освіти, одарована особистість

Annotation. The article examines the issue of forming a valuable attitude to the health of gifted pupils of out-of-school education institutions. The main philosophical and pedagogical approaches of the figures of the Enlightenment era to the formation of an attitude to health as an important life value are characterized. The role of extracurricular education in the development of value orientations of gifted pupils in the context of their socio-cultural development is highlighted

Key words: value orientations of the individual, value attitude to one's own health, institution of extracurricular education, gifted personality

Вступ Проблема формування ціннісного ставлення особистості до

власного здоров'я в сучасних умовах набуває глобального значення для подальшого розвитку людства. Її значимість обумовлена значним погіршенням фізичного, психічного, розумового розвитку дітей та молоді в різних країнах світу. Особливо це стосується України, яка знаходиться в складній ситуації різного роду викликів, пов'язаних з агресією РФ і воєнним станом, оголошеним на території країни. У такому контексті здоров'я підростаючих поколінь набуває характерних ознак життєвої цінності і важливого чинника майбутнього успішного розвитку українського суспільства.

За цих умов найбільшої уваги суспільства потребують діти підліткового віку, які є найбільш вразливими до сьогоднішніх проблем країни, які посилюються їх віковими особливостями. З іншого боку, відхилення від норм і стандартів поведінки, які впливають на здоров'я, формуються переважно в дитячому і підлітковому віці. У ситуації, коли багато факторів, які можуть вплинути на здоров'я особистості, і не завжди регулюються самою людиною, особливого значення набувають питання формування у дітей та підлітків ціннісного ставлення до культури здоров'я, формування навичок здорового способу життя.

Тому позитивні зрушення в забезпеченні здоров'я, безпеки життя всього населення можуть бути реалізовані тільки з допомогою створення системи загальнодержавних, міжвідомчих профілактичних заходів серед молоді та з допомогою засобів і потенціалу закладів позашкільної освіти в тому числі.

Мета статті - охарактеризувати основні підходи діячів епохи Просвітництва до проблеми ціннісного ставлення особистості до власного здоров'я в контексті соціокультурного розвитку вихованців закладів позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових досліджень по проблемі формування ціннісного ставлення до здоров'я дозволив зробити висновок про те, що цей процес в історії розвитку людства узагальнює в собі складну взаємодію культурно-історичних і соціально-економічних чинників. На різних етапах суспільного розвитку, різних епохах та культурах відбувалися зміни у

сприйнятті і уявленнях про цінність здоров'я, що залежало від умов життя і соціальних потреб людей. З іншого боку, питання збереження та покращення здоров'я в культурно-історичній ретроспективі було предметом вивчення провідних науковців і суспільних діячів від античної Греції і до наших днів. Культурно-історичний контекст проголошених ними ідей і підходів свідчить що ставлення до здоров'я і формування ціннісних орієнтирів їх сучасників, відображається на поведінці індивідів у їхньому підході до збереження та покращення власного здоров'я відповідно до умов життя і рівня розвитку суспільства.

Епоха Просвітництва (XVII-XVIII ст.), науковим центром якої стала Європа, характеризується стрімким розвитком раціонального підходу до здоров'я. Цей період в історії людства відзначався значними соціальними та науковими змінами. Одним із важливих досягнень епохи було підкреслення громадського інтересу до здоров'я як загальнодоступного блага. В результаті наукових здобутків епохи Просвітництва здоров'я стало розглядатися як питання не лише фізичного, але й психічного благополуччя людини. Ідея про здоров'я як загальну громадську цінність виявилася важливою для формування сучасних медичних систем і стандартів .

Формування ціннісного ставлення до здоров'я у просвітницькій літературі являло собою важливий аспект соціокультурного розвитку у 17–18 століттях. Філософи та письменники епохи Просвітництва (Вольтер, В. Гарвей, Е. Дженнер, Дж. Лок, Ж. – Ж. Руссо, Монтеск'є, Й. Песталоцці, Г. Сковорода) активно висвітлювали питання здоров'я як основи індивідуального щастя та загального благополуччя суспільства. Швейцарський філософ і письменник Жан-Жак Руссо, у своїй відомій педагогічній праці «Емілію, або про виховання» розглядає важливість фізичного виховання та здорового способу життя [3]. Французький філософ і політичний діяч Монтеск'є у своїх творах, зокрема «Дух законів», розглядав здоров'я як один із ключових аспектів щасливого та благополучного суспільства [3].

У системі педагогічних поглядів швейцарського педагога та реформатора

освіти Й. Песталотці особливе місце було відведено формуванню навичок збереження здоров'я. Науковець був переконаний, що за допомогою зміцнення фізичного здоров'я молодих людей можна успішно готувати до різних професій і форм співпраці [1].

У рамках нашого дослідження важливо врахувати представлені Дж. Локком у трактаті «Думки про виховання» зміст та методи інтелектуального та етичного розвитку молоді, а також умови зміцнення та підтримки здоров'я – загартовування, харчування, одяг, сон, режим дня [6]. Не втрачає своєї значущості і твердження педагога, що здоров'я необхідне для успішної реалізації справ людини та для її благополуччя. Усі засоби, методи і прийоми фізичного та морального виховання у Дж. Локка об'єднуються функцією стимулювання внутрішньої потреби та активного самоствердження особистості.

В. Гарвей, видатний дослідник епохи Просвітництва вважав здоров'я фундаментальним аспектом людського існування. Цінність здоров'я, на думку В. Гарвея, полягала не тільки у фізичному благополуччі, але й у гармонії тіла і душі, що забезпечує повноцінне та щасливе життя. В. Гарвей вважав, що кожна людина має відповідальність перед собою та суспільством підтримувати своє здоров'я на найвищому рівні, оскільки це сприяє загальному добробуту та розвитку цивілізації [**Error! Reference source not found.**].

У контексті досліджуваної проблематики необхідно відзначити важливість для тогочасної науки обґрунтування дидактичного принципу свідомості, у відповідності до якого фізичний розвиток пов'язаний із духовним, розумовим, етичним і естетичним. Досягнути фізичної й духовної досконалості, а отже, бути духовно, морально й фізично здоровим можливо, лише дотримуючись загальновизнаної істини – «пізнай самого себе», на якій особливий акцент робив видатний вітчизняний філософ Г. Сковорода [4].

У процесі самопізнання, критичної оцінки власних світоглядних позицій, усвідомлення характеристик своєї зовнішності, особистість буде прагнути вдосконалити себе, у тому числі й фізично, адже це є проявом сили волі й духу.

Розвиток особистості, як зазначає філософ, має бути різнобічним та взаємопов'язаним: інтелектуальний має відбуватися водночас із фізичним, а фізичний розвиток нерозривно пов'язаний із моральним та духовним [2].

Важливим інструментом формування ціннісного ставлення особистості до власного здоров'я в сучасних умовах стає система позашкільної освіти. В теоретичній і практичній роботі педагогів позашкілля знаходять своє втілення провідні ідеї діячів епохи Просвітництва. Їх теоретичне узагальнення і методичне забезпечення дозволяє обґрунтувати і запровадити в роботу закладів позашкільної освіти системний підхід до соціокультурного розвитку вихованців. Цей підхід включає як теоретичні, так і практичні аспекти. Поряд з продуктивним опрацюванням ідей зарубіжних і вітчизняних педагогів-просвітителів сформувалась освітньо-виховна система закладів позашкільної освіти, яка передбачає систематичне залучення обдарованих вихованців до позашкільних програм, орієнтованих на формування здорового способу життя. Ці програми спрямовані на здобуття навичок ставлення до здоров'я як важливої життєвої цінності, знижує ризик розвитку шкідливих звичок та профілактику ризикованої поведінки, сприяє підвищенню загального рівня здоров'я вихованців. В такий спосіб освітньо-виховний простір позашкільних установ стає перспективним і дуже ефективним майданчиком формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей та молоді. Можливість варіювати зміст і методи навчання, відсутність суворої регламентації часу, поєднання фізичного навантаження з організованою виховною роботою щодо формування навичок здорового способу життя дозволяє педагогам позашкілля використовувати формування в обдарованої учнівської молоді ціннісного ставлення до здоров'я як інструмент покращення функціонування організму виховання в цілому, його успішного соціокультурного розвитку.

Висновки. Отже, сформованість ціннісних орієнтирів зростаючої особистості щодо збереження і покращення власного здоров'я є важливим об'єктом досліджень провідних науковців як минулого, так і сучасного. Дослідження філософсько-культурологічних і соціально-педагогічних аспектів

означеної проблеми є основою для формування теоретико-методологічної і методико -технологічної бази для роботи з обдарованою особистістю в умовах позашкілля. Система позашкільної освіти в Україні характеризується мобільністю і варіативністю у виборі методів і засобів впливу на вихованців, з метою формування їх ціннісних ставлень і орієнтирів. Це дає можливість швидко реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, вносити відповідну корекцію і модифікацію програм, відкривати нові напрямки навчання, враховуючи потреби вихованців, їх батьків, суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Він дивився у майбутнє: Песталоцці Й. Г. про мистецтво виховання : бібліогр. покажч. / уклад. Грипич С. Н., Іванчук О. В., Ковальчук Л. В. Рівне : РДГУ, 2018. 33 с.
2. Комінарець Т. В., Кучер О. А. Гуманістичні ідеї Г. С. Сковороди в поглядах на виховання особистості. *Таврійський вісник освіти*. 2013. №1 (41). С. 5–9.
3. Муранова Н. П., Волярська О. С., Літвінчук Л. Й. Ідеї філософії Просвітництва в українському освітньому контексті: монографія. Київ : ТОВ «НВФ «Славутич-Дельфін», 2020. 154 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/44184/1/Муранова%20Н.%20П.%20Ідеї%20філософії%20Просвітництва%20в%20українському%20освітньому%20контексті.pdf> (дата звернення: 10.07.2024).
4. Сковорода Г. Сад божественних пісень: поезії, байки, притчі, філос. трактати, листи / упорядкув. текстів, передм., прим. Шевчука В. Київ : Національний книжковий проект, 2011. 334 с.
5. French R. William Harvey's Natural Philosophy. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 344 p. «Говерла»,. Вип. 35. 2015 С. 169–172.
6. Locke J. Some Thoughts Concerning Education. Wikisource : website. URL: https://en.wikisource.org/wiki/Some_Thoughts_Concerning_Education (дата звернення: 10.07.2024).